

USK_01 Úvod do uměnovědných studií

Dagmar Juráňová / 439207

UMĚLECKÉ DÍLO

Umělecké dílo – lze definovat jako záměrný lidský výtvar či projev (ne výtvar přírody), ať hmotný či nehmotný, který je smysly vnímatelný a odráží vnitřní umělcův výraz. Obsahuje nebo zachycuje moment lidského sdělení a napodobuje nebo zobrazuje skutečnost.

Funguje rovněž jako systém dorozumívání mezi příjemcem díla a tvůrcem. Příjemce je konkrétně historicky a společensky situován, a tím je ovlivněn i jeho způsob chápání díla. Záleží na tom, v jakém kulturním kontextu se příjemce nachází, jak se mění společnost a do jaké společenské struktury dílo vstupuje. Tím vším je pak ovlivněno to, jak jsou umělecká díla přijímána.

K pochopení smyslu díla dochází vždy v širším kontextu, na pozadí jistého stavu estetické struktury a kulturní tradice určité společnosti. Umělecké dílo nese určitou hodnotu a má punc originálu. Mělo by rovněž vzbuzovat libost a jeho hlavní funkcí by měla být funkce estetická.

Jinak lze umělecké dílo obecně charakterizovat také jako znakový systém, *v němž se mohou uplatňovat nejrůznější druhy a typy znaků¹*; kdy není specifický sám materiál, protože *v nich jako materiálu může být užito slov běžného jazyka, barev, tvarů i zvuků²*. Umělecké dílo pak najdeme v oblasti literární, výtvarné, hudební, sochařské, filmové.

Ernst H. Gombrich k definici uměleckého díla uvádí: *A ještě důležitější je uvědomit si, že to čemu říkáme „umělecké dílo“, není výsledkem nějaké záhadné činnosti, nýbrž předmětem vytvořeným lidmi a pro lidi (...).³ Sochy i obrazy, nacházející se na stěnách našich muzeí a galerií, nebyly totiž většinou původně určeny k vystavování jako exponáty Umění. Byly vytvořeny pro určitou příležitost a pro určitý účel, které měl umělec na mysli, když se pustil do práce⁴.*

¹ Studijní materiál – Umělecké dílo, Úvod do uměnovědných studií, str. 121

² Ibidem, str. 121

³ GOMBRICH, Ernst Hans. Příběh umění.

Vydání v češtině 2. Praha: Argo, 2010. 683 s. 2010ISBN 80-7203-143-0, s. 31

⁴ Ibidem, s. 31

Použitá literatura

GOMBRICH Ernst Hans. Příběh umění, 2010

VOLEK Jaroslav. Základy obecné teorie umění, 1968

MUKAŘOVSKÝ Jan. Studie z estetiky, 1966

HENCKMANN Wolfhart, LOTTER Konrad. Estetický slovník, 1968

TROJAN Raul, MRÁZ Bohumír. Malý slovník výtvarného umění, 1990

Ottův slovník naučný, 26. díl, 1906

Masarykův slovník naučný, díl VII., 1933

Aplikace zvoleného hesla_ umělecké dílo

Návrat Franty do Třebíče

Je mnoho galerií a mnoho krásných uměleckých děl v nich. Je také bezpočet umělců – bytostí tvořivých a nadaných. Nebo je to tak, že uměním je vše a umělcem každý a jde jen o to, kdo se prosadí?

Čas od času, když navštívím výstavu, ať už s díly renomovaného umělce a výtvarníka, nebo s díly dosud nedocenenými, skoro pokaždé si kladu otázku, jak se to vlastně pozná, že to, co visí na zdi přede mnou, je skutečné umělecké dílo a kdo to takto určil a proč zrovna dílo tohoto autora zde smí být návštěvníky obdivováno?

Zdá se mi totiž, že mnohdy díla musejí na své místo v galerii čekat velmi dlouho nebo v horším případě je jejich cesta natolik klikatá a strastiplná, že na místo svého určení nedorazí vůbec. Tvůrci si pak musí hledat uplatnění mimo zemi, ze které pochází a ve které chtějí tvořit, tedy v našem případě mimo Českou republiku. Odcházejí a nalézají pak otevřenou náruč, zázemí i tvůrčí azyl jinde v Evropě, nebo až za oceánem a možná teprve léta prověří, jestli jsou hodni být slavnými doma. Mnohdy jejich uměleckému návratu dopomůže třeba jen náhoda a často se také stane, že se nevrátí vůbec, protože je již pozdě. Důvody i okolnosti, za kterých se dílo i jeho autor stane slavným a uznávaným tady u nás, mi přijdou více než zajímavé. Vybrala jsem proto dvě jména, která, myslím, krásně zapadají do zmíněného scénáře.

Dá se namítnout, že obě dvě jména jsou dobře známá a uznávaná, tak v čem je problém? Dnes tomu tak zřejmě je, ale nebylo tomu tak rozhodně vždy.

Prvním z nich je Ladislav Novák (narodil se v Turnově 4. srpna 1925 a zemřel 28. července 1999 v Třebíči). Člověk, jenž výrazně ovlivnil třebíčské kulturní žití, v Třebíči se oženil, učil na gymnáziu a tvořil.

Ladislav Novák byl literátem a průkopníkem experimentální i fónické poezie, nadšeným experimentátorem, překladatelem a především výtvarníkem. V průběhu let se z nenápadného třebíčského učitele, jenž v pedagogickém sboru působil poněkud zvláště, stal významný umělec, který si dokázal získat pozornost především svou originalitou a vynalézavostí. Doma byl dlouho přezírán a svou prací pronikal na veřejnost jen sporadicky a drobně, a ač měl doma pověst svéráze, byl v zahraničí přijímán s nadšením. Obzvláště v Paříži byl přijat s otevřenou náručí a jeho prosazovatelem se stal postsurrealistický básník Eduard Jaguer. Jak píše v jednom ze svých dopisů adresovaných Ludvíku Kunderovi – dočkává se splnění svých nejtajnějších přání a je konečně mezi svými, kteří ho jako svého přijali. Po roce 1972 nesměl publikovat ani vystavovat v žádné československé veřejné instituci. Proto se zúčastňoval především zahraničních výstav v Německu, Itálii, Nizozemí nebo USA. Musel rovněž opustit místo učitele na gymnáziu. Publikovat a veřejně psát mohl začít až v 90. letech.

Až nápadně se podobají některé momenty z profesního života dalšího velkého výtvarníka a třebíčského rodáka Františka Mertla, uměleckým jménem nazývaného Franta (narodil se v Třebíči 16. března 1930). S Ladislavem Novákem byli skoro stejně staří a možná proto, že žili ve stejné době, měli i podobné osudy.

Výtvarník Franta se narodil v Třebíči, po studiích v Brně a v Praze se vydává na studijní cestu do Itálie, kde se seznámil se svojí budoucí ženou Jacqueline. V roce 1958 odchází do emigrace a usazuje se na jihu Francie. Už dva roky poté, co opustil Československo, otevírá první vlastní výstavu v Paříži a zanedlouho se ve Francii zařadil mezi představitele francouzské nové figurace a stává se výrazným představitelem mladé francouzské malby. Dostává se do kontaktu s umělci, jako jsou například Pablo Picasso, Marc Chagall, Antoni Tápies a přátelí se s Grahamem Greenem.

Frantovým stěžejním celoživotním zájmem je lidská figura, významnou částí tvorby reaguje na válečné konflikty a inspiraci čerpá rovněž v přírodě. Franta se řadí k těm českým výtvarníkům, kteří si na mezinárodní umělecké scéně vydobyli výjimečnou pozici, ale v Česku se velkého uznání nedočkal. Jeho sochy, kresby i obrazy jsou dnes součástí takřka šesti desítek významných sbírek po celém světě. V České republice poprvé samostatně vystavuje v roce 1995 a v jeho rodném městě je to poprvé až v roce 1997, tedy v autorových šedesáti sedmi letech. Jak sami vidíme, spousta času muselo uplynout, aby se díla Františka Mertla mohla objevit ve výstavní síni jeho rodného města.

Oba umělci milovali Třebíč, oba v ní chtěli tvořit a v ní se nakonec také osudy obou alespoň symbolicky opět propojují a střetávají. Novák se cítil nejlépe ve čtvrti Zámostí, která je dnes se všemi svými tajuplnými zákoutími a uličkami, jedním z unikátů zapsaných na Seznamu světového a kulturního dědictví Unesco a v jejímž středu má Ladislav Novák svou stálou galerii, které se dočkal ale až po své smrti. Musel být uznáván v cizině a procestovat půl světa, aby nakonec byl uznán i doma, a nejen Třebíčané tak dnes mohou obdivovat dílo tohoto neobyčejného výtvarníka.

František Mertl se rozhodl věnovat kolekci svých osmatřiceti děl městu Třebíč s podmínkou, že bude vytvořena stálá galerie. Město nádhernou galerii v nedávné době otevřelo a Franta získal důstojné místo pro svůj dar rodnému městu, místo, kde mohou lidé jeho umělecká díla obdivovat a vnímat jejich poselství a krásu. Myslím, že se tak oba dva alespoň částečně dočkali uznání, které jim náleží a které si za svoji celoživotní práci zaslouží. Můžeme doufat, že podobného zadostiučinění se dostane i mnohým dalším.